

Jelena Kovačić

Theatre des femmes

Ovaj tekst pokušaj je ispisivanja kratke povijesti kazališne skupine Theatre des femmes. Nastao je na temelju sjećanja, fotografija i sačuvanih letaka te uz pomoć diplomskog rada Anice Tomić unutar kojega je ta ista povijest ustavljena i opisana. U ovom se tekstu ne navode sve predstave i performansi TDF-a, jer se nekih, nažalost, nemoguće prisjetiti. Upravo je zato ovaj tekst pokušaj, a svaka je pogreška u njemu slučajna. Dijelovi teksta u kurzivu moja su osobna sjećanja na razdoblje provedeno u TDF-u.

Theatre des femmes ili u prijevodu Kazalište žena nije bio programatski naziv. Rezultat je činjenice da su u trenutku nastanka skupine u nju bile uključene samo djevojke. "Dečki iz razreda su bili u publici, bodrili su i pljeskali, ali na scenu se nisu htjeli popeti", objašnjava Anica Tomić, osnivačica i voditeljica skupine, tada učenica VII. Zagrebačke gimnazije te istodobno polaznica ZKM-ova Učilišta. Stoga je Theatre des femmes od samoga početka i svojim nazivom i onime o čemu je u svojim predstavama i performansima

govorio, govorio upravo iz pozicije žene – misleće, osjećane, intuitivne, ali i analitične – koja čvrsto zauzima svoj stav.

Sedmogodišnje djelovanje TDF-a započinje 1995. godine. Probe se odvijaju u učionicama. TDF radi svoju prvu predstavu *Carevo ruho ili Kako vam drago*, "dramsku sličicu s plesno-pjevačkim dionicama u kojima se pokušavalo i glumiti", kako je opisuje sama Anica. Godine 1996. Anica piše adaptaciju Exuperijeve *Malog princa*, a potom režira predstavu *Mali princ nije mrtav*, u kojoj i glumi.¹ TDF je izvodi na SKAZ-u te za nju dobiva odlične kritike.² Sljedeći projekt nastaje u travnju 1998. pod nazivom *Biti*, a izvodi se na FAKI-ju, festivalu koji već tada okuplja brojne alternativne kazališne skupine.

Završetkom srednjoškolskoga obrazovanja na svojevrstan se način završava i prva faza TDF-a, koji ponovno počinje djelovati nakon jednogodišnje stanke, ovoga puta u drugačijem sastavu. Njegove članice sada su studentice zagrebačkoga Filozofskog fakulteta na kojem Anica studira komparativnu književnost i kroatistiku. Uz nju, jedina članica iz staroga postava je Tihana Šuput Valent. Performansi nastaju gerilski. Dogovori i probe odvijaju se u stankama između ili pak iza predavanja. U hodnicima, studentskoj kantini, praznim predavaonicama. Prvi u nizu performansa je *Olga na dopustu*, izveden u klubu Močvara krajem 1998. godine, koji se tada nalazio u Runjaninovoj ulici. Nadahnut dramom

Antona Pavloviča Čehova *Tri sestre*, performans se koristio motivom odlaska. S kuferom i putokazom u ruci, desetak Olgi TDF-a tražile su svoj put prema Moskvi, maštale su o odlasku. I iako se *Olga na dopustu* poetski razlikovala od budućih TDF-ovih performansa, ona je najavila socijalno-političku angažiranost, kritičko promišljanje tadašnjeg stanja u zemlji. Pravo na izvedbu postalo je pravo na mišljenje i djelovanje. Svojom čežnjom za odlaskom Olga TDF-a na neki je način najavila masovni odlazak mladih ljudi koji su odbijali sudjelovati u novonastaloj poslijeratnoj stvarnosti ili se pak u njoj nisu snalazili, istodobno jasno detektirajući Hrvatsku kao zemlju koja će još dugo živjeti u iščekivanju boljih vremena. *Ovaj je performans označio i moj ulazak u TDF. Anicu upoznajem na hodniku Filozofskog fakulteta. Kao prijateljicu jedne od izvođačica, poziva me da im pomognem oko izvedbe. Odmah pristajem, iako još uvijek ne znam o čemu se točno radi. Moja uloga ovdje je inspicijentska, a jedini zadatak u dogovorenom trenutku pustiti glazbu. Pozorno pratim, iščekujem svoj trenutak, a onda nervozno pritišćem gumb na CD-playeru, glazba mora početi na sekundu, trenutak prije nego što će sve Olge istrčati prema "Moskvi". Na sljedećoj izvedbi u auli Filozofskog fakulteta, Anica mi obznanjuje da ću, ako želim, uskoro postati jedna od Olgi. Moram pozorno pratiti jednu od izvođačica jer ću umjesto nje sljedeći put izvoditi. Nekoliko tjedana kasnije, moja inspicijentska uloga zamijenjena je izvođačkom. Performans izvodimo u Studentskom centru. Oblačimo se i šminkamo ispred samog ulaza u prostoriju. Imamo samo jedan crveni ruž, pa svaka od nas čeka svoj red. Stvari su nam porazbacane po podu, iz menze dolazi miris jeftine hrane, iz susjednog WC-a ustajali vonj, a mi se osjećamo važnije nego ikad. Izlazimo pred publiku. Ozbiljne smo i koncentrirane. Ali iskustvo dramskih studija ovdje mi uopće ne pomaže. Imam tremu i uvjerenja sam da ću zaboraviti barem jednu, ako ne i obje rečenice koje moram izgovoriti. Ipak uspijevam, trčim kao Maša, Irina ili Olga. Svejedno. Sve dok se ne poskliznem na proliveno pivo i padnem. Pretvaram se da je baš tako moralo biti, sve je to zbog te Olgine silne želje za odlaskom.*

U travnju 1999. godine na zagrebačkom Cvjetnom trgu improvizirana je atletska staza, a TDF izvodi performans *Crni maraton*. Žutim trakama tvrtke Zrinjevac izvođačica-

ma³ je obilježen poligon za trčanje. Trkačice, odjevene u zelene atletske dresove, jedna za drugom optrčavaju Cvjetni trg, pritom recitirajući dječju pjesmicu.⁴ Dan je planeta Zemlje. Zagađenost

koju performans problematizira dvostruka je: zagađenost Zemlje, ali i zagađenje atmosfere u kojoj živimo, koja nas sve više pritišće i Hrvatsku čini sve manjom i manjom. Sljedeći TDF-ov performans izvodimo na Filozofskom fakultetu na dan kada hrvatska nogometna reprezentacija igra jednu od svojih kvalifikacijskih utakmica. Lipanj je 1999. godine. Performans se zove *Hrvatska poezija na hrvatski način*. Osam izvođačica svoje zagrijavanje započinje ispred zgrade Filozofskog fakulteta. Odjevene su u dresove hrvatske reprezentacije. Na leđima su im ispisana imena hrvatskih pjesnika i pisaca. Trče, rade čučnjeve, preskaču užad. Utrčavanjem u aulu dijele se u dvije skupine, dvije momčadi. Utakmica počinje. Publika navija. Na drugom kraju aule, nekolicina izvođačica uporno recitira poeziju, nema publike, ali ne odustaje. U jednom trenutku počinju recitirati Dinamovu himnu. Ni to im ne donosi publiku. Silaze s improvizirane konstrukcije i pridružuju se gledanju utakmice pjesnika. Nekadašnji "čuvari nacionalnog identiteta i intelektualne misli" prilagođavaju se novonastaloj situaciji, stih je zamenjen nogometnom loptom, a oni postaju navijači. Na svojim leđima ispisano je ime Antuna Branka Šimića. Borim se za loptu, ali ne uspijevam dati ni jedan gol. Neki od gledatelja prilično se uživljaju u situaciju utakmice. Navijaju glasno, u ruci drže pivo, izvikuju imena pjesnika. Pada nekoliko golova, utakmica završava neriješeno, a jedan od gledatelja zadovoljan onim viđenim počinje tresti svoju bocu piva i potom nas njom prska. Dres sam posudila od prijatelja iz zgrade. On mi kasnije daje instrukcije kako da ga operem i ispeglam. Na trideset

Olga na dopustu, aula
Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Iako se *Olga na dopustu* poetski razlikovala od budućih TDF-ovih performansa, ona je najavila socijalno-političku angažiranost, kritičko promišljanje tadašnjega stanja u zemlji. Pravo na izvedbu postalo je pravo na mišljenje i djelovanje.

stupnjeva, peglati preko maramice, nikako ne nasloniti peglu izravno na sintetičku tkaninu dresa.

Nekoliko mjeseci poslije, u prosincu iste godine, Anica na nekom buvljaku pronalazi staro izdanje beogradskog časopisa *Zum-reporter*, a u njemu pismo apsolventice Stomatološkog fakulteta iz 1977. godine.⁵ Nadahnut upravo tim pismom nastaje performans *Diplomirati da ili ne*.⁶ Socijalni angažman performansa korespondirao je s opravdanim strahom mladih ljudi da nakon završenih fakulteta neće pronaći posao, u čiji su prilog išle i statistike o porastu broja nezaposlenih. On je istodobno potvrdio, ali i najavio nevažnost visokoškolskog obrazovanja, koje je već tada postalo tek biografska činjenica daleko od jamstva kvalitetnog života. U Hrvatskoj se spremaju izbori, performans je prvi put izveden u tada novotvorenom klubu Tvorница, na takozvanom *Vote Partyju*. Izvođačice su bile podijeljene u dvije skupine. Jedna skupina na naslovno pitanje odlučila je odgovoriti potvrdno, diploma je već iza njih, a one se penju na stepenaste tribine iznad kojih obješene na tanke žice vise naočale. Svaka od njih svoje tijelo prilagođava položaju naočala, zauzimajući tako pozu obješenog tijela. Oko zapešča zavezana im je ceduljica s imenom i prezimenom, matičnim brojem građana, nazivom fakulteta čija diploma краси neku obiteljsku vitrinu te točnim vremenom smrti, predstavljajući namjeru kolektivnog samoubojstva i istodobno pesimistički strah od budućnosti, u zemlji koja je već gotovo sva obećanja izneverila. Druga skupina studentica, koja je naslovno pitanje odlučila negirati, okuplja se u radnim akcijama obnavljanja zemlje te simbolički i društva. Oko vrata im vise iskaznice student servisa, koji je posredovao u dobivanju posla – okopavanje zemlje oko glavnih državnih institucija ironizirano pjevanjem dječje pjesmice *Kad se male ruke slože, sve se može...*, simboličkog mjesta kolektivnog pamćenja bivše države. *Gledatelji su zbunjeni, ne znaju što da misle o viđenom. Organizatori su ljuti, padaju optužbe. Kažu da smo željeli ironizirati novu vlast, tvrde da su naše negativne projekcije budućnosti neosnovane, iako im u tome proturječe i najobičnije statistike. I mi smo zbunjene, stajale smo tamo s uvjerenjem da ljude doista zanima što mislimo i da to imamo pravo reći. Svi su se toliko zanjeli idejom slobode govora. Skupljamo naočale, sa stropa ostaju visjeti samo prazne žice. I dalje*

mislimo to što mislimo, i dalje se pitamo što će biti kasnije, kad jednog dana naše vitrine budu krasili bordo tuljci s diplomama.

Prolazi nekoliko mjeseci. U travnju 2000. godine TDF prvi puta u ovom studentskom sastavu radi predstavu *Ona on*.⁷ Bavi se ljubavlju, propalim i neuspjelim ljubavnim vezama. Osim triju izvođačica u izvedbi sudjeluju i tri izvođača. Predstava započinje na hladnom, mramornom podu foajea današnjega Kazališta Knapp koreografiranom tanci igrom šestero ljubavnika koji se polako iz mase tijela izdvajaju u tri ljubavna para. Izvođači vode gledatelje u dvoranu. Izvedba se nastavlja na sceni, kombinira mimske, plesne i dijaloške elemente te završava projekcijom svojevrsnog sna o ljubavi. *Probe se ovaj put odvijaju u glomaznoj predavaonici zagrebačkog ETF-a, na prašnjavom tepisonu pred ispražnjenim klupama. Sastajemo se gotovo svakodnevno mjesec dana. Anica donosi scenarij za predstavu, tekst je sastavljen od ulomaka raznih autora. Anica od nas traži da u jednoj sceni ispričamo osobne ljubavne priče. Ne spominjemo realna imena, ona nam nisu bitna, cilj nam je uplesti naše intimne osjećaje u tkivo predstave.*

U studenom 2000. godine Anica nas okuplja oko nove ideje. Velike najave o kraju stoljeća i želja za promjenom bile su polazna točka performansa. *Na kraju stoljeća ili kako je dvanaest žena pojelo svu hranu iz menze za istim stolom*.⁸ Dvanaest žena sjedi za velikim, dugačkim stolom. Pred njima je rasprostrta hrana iz menze koja ironizira velike gozbe. Jedna po jedna, dogovorenim redosljedom, pričaju svoje priče. Njihovi iskazi predstavljaju svojevrsno sumiranje njihovih osobnih povijesti, promašenih odluka i izneverenih očekivanja. Jedna od izvođačica tijekom cijele izvedbe na papir-

Gledatelji su zbunjeni, ne znaju što da misle o viđenom. Organizatori su ljuti, padaju optužbe. Kažu da smo željeli ironizirati novu vlast, tvrde da su naše negativne projekcije budućnosti neosnovane, iako im u tome proturječe i najobičnije statistike. I mi smo zbunjene, stajale smo tamo s uvjerenjem da ljude doista zanima što mislimo i da to imamo pravo reći. Svi su se toliko zanjeli idejom slobode govora.

natim vrećicama portretira ostale. Ti isti papirnati portreti kasnije će poslužiti kao maske koje izvođačice na kraju performansa, nakon što se razodjenu, stavljaju na glavu, gotovo ritualno odlazeći u smjeru putokaza na kojem je velikim slovima napisano KRAJ STOLJEĆA. Tekstove dobivamo na jednoj od ukupno tri probe po principu slučaja. Anica ih donosi na komadima papira, ispisane rukom. Sjedimo u auli Filozofskog fakulteta. Izvlačimo, jedna po jedna, znatizeljne, a potom ih pretvaramo u vlastite iskaže. Odmah započinjemo probu, subota je i na hodnicima nema puno studenata, ali oni koji povremeno prolaze, zaustavljaju se poput gledatelja i već se sama proba pretvara u izvedbu. Iako riječi nisu naše, govorimo o sebi i u svoje ime. Nekoliko dana poslije performansa izvodimo u MM centru. Prvi put smo u klasičnoj poziciji izvođač – gledatelj, stol je prepun jeftine studentske hrane, jedemo i pričamo, skidamo se i odlazimo. Netko nas snima kamerom, kasnije se ispostavlja da je to televizijska ekipa emisije V-effekt.

Kako vrijeme prolazi, interes ostalih izvođačica za kazalište opada. Neke odlaze iz zemlje, neke se zapošljavaju, neke se posvećuju isključivo studiranju, a nekim se jednostavno više ne da. U TDF-u sada ostajemo samo Anica i ja. U lipnju 2001. godine izvodimo performans *Ne ja* koji nastaje na temelju istoimenoga teksta Samuela Becketta. U njemu sudjeluju samo dvije izvođačice. Prva izvođačica stoji naga pred publikom. Ispred nje maleni limeni lavor s vodom. Ona se umiva, moči kosu, oblači bijele najlonke. Lice i grudi premazuje bijelom bojom. Potom se umiri, ispred nje pali se podni projektor. U pozadini, na velikoj limenoj bačvi sjedi druga izvođačica, obučena je u crno. I lice joj je premazano crnom bojom, samo se usta crvene. Iz zvučnika se začuje tekst Samuela Becketta *Ne ja*. Usta se pokreću, pokušavaju uhvatiti tekst. Prva izvođačica počinje se udarati po tijelu, sve jače i jače, ispušta neartikulirane zvukove, krikove, jecaje. Boli je, i publika osjeća bol. Snimak teksta Samuela Becketta snimamo u jednoj od učionica zagrebačkog ETF-a. Na starom Aničinu kasetofonu, na danas već zaboravljenim kasetama, bez pripreme i tonske opreme. Ja stišćem "record", a Anica jednostavno počinje čitati, preskače rečenice, izvedba je trenutna. U jednom trenutku odlazi u šapat, potom prekida čitanje. Zaustavljam kasetu i spremam je u torbu. Sljedeći

Ne ja, Attack!

dan izvodimo. Iz kupaonice uzimam stari limeni lavor koji je pripadao mojoj baki, Anica donosi bijelu kremu, crno sjajilo za oči i bijele najlonke. Performans kasnije, u nešto izmijenjenu obliku, izvodimo kao dio off-programa *Eurokaza*, u prostorima *Attacka* koji se tada nalazi u Tvornici *Jedinstvo*.

Nakon toga ponovno dolazi do stanke, gotovo jednogodišnje. U svibnju 2001. godine u Poreču TDF izvodi performans *Transsubjektiviteti ili varijacije meditacija*,⁹ u prostorima stare napuštene tvornice kao dio skupa *Femisfera*. U njemu se prije svega ustraje na atmosferi i stvaranju izvođačkog materijala u čijem produciranju sudjeluje i publika. Mjesto izvedbe nalazi se kraj mora, na malenom platou na kojem je postavljena drvena pregrada. Jedna od izvođačica izabire jednog od gledatelja, odvodi ga iza pregrade gdje gledatelj na papirić zapisuje svoje asocijacije na sadašnji trenutak. Putem improviziranoga mehanizma papirić se šalje izvođačici koja je u vidnom polju publike ogradenom užetom. Izvođačica potom na temelju sadržaja papirića stvara svoj izvedbeni materijal koji pak opet u publici izaziva asocijativne nizove. U Poreč stizemo dan ranije: *Anica, Vanja i ja*. *Smještaju nas u stari hotel na rivi, šećemo Porečom, pijemo kavu i smijemo se turistima. Prevečer razgledavamo tvornicu, izabiremo mjesto za izvedbu. Sljedeći dan, od ranog se jutra pripremamo za izvedbu. Nosimo kroz grad kante boje, kistove i metle. Uređujemo "scenu", vruće je, a mi bojamo drvenu pregradu, kupujemo špaga, čistimo betonski plato. Potom čekamo da padne noć kako bismo mogle početi s izved-*

*bom. Umorne smo i koncentrirane isključivo na sadašnji trenutak. Publika se lako uživljava u svoj zadatak, maštaju s pogledom na more. Ispisane papiriće poklanjamo im kao sjećanje na jedan trenutak. A onda odlazimo u Zagreb, polažemo ispite i putujemo na more. Dobivamo poziv od bjelovarske BUKE da sudjelujemo na promociji prvog broja njihova časopisa. Na moru nastaje ideja za hepening *Intermezzo* u valove, svojevrsni hommage Virginiji Woolf ili, točnije rečeno, njezinu romanu *Valovi*. U njemu je sve podređeno publici kao da se cijeli događaj pretvara u slavljenje onog drugoga, onoga s druge strane. Hopening traje dvadeset minuta, ponavlja se petnaestak puta, tako da se vrijeme izvedbe rasteže na pet sati. U svakom hepeningu sudjeluje pet gledatelja i pet izvođača.¹⁰ Svaki izvođač zadužen je za jednoga gledatelja. Prije ulaska u prostor događaja gledatelju se preko očiju stavlja povez te mu se skidaju cipele, a on sam potpuno se prepušta izvođaču. Izvođač ga vodi po prostoru. Gledatelj pod nogama osjeća pijesak koji je razasut po podu. Unutar te šetnje po pijesku zaustavlja se na nekoliko punktova. Na svakom punktu stimuliraju se njegova osjetila – masira ga se, hrani ga se, umiva ga se, peru mu se noge, pjeva mu se, pleše se s njim. Nakon što prođe sve punktove, gledatelja se odvodi u zatvoren prostor, smješta ga se na pod, na jastuk, s očiju mu se skida povez te ga se ostavlja da u društvu ostalih gledatelja nekoliko minuta promatra projekciju valova. U *Bjelovar dolazimo na dan izvedbe, u prenatrpanu autu. Prtljžnik je pun materijala za hepening. Pijesak, morsku vodu, mirisno bilje, masline i vino donijele smo s Brača na kojem provodimo dio tog ljeta. S nama su Vanja, Damir, Katarina i Kristina. Istovarujemo stvari, pripremamo prostor, a potom krecemo, sve do iznemoglosti. Ljudi čekaju u redu da uđu. Jedan od gledatelja zahvaljuje nam jer ove godine nije mogao ići na more, a sada se osjeća kao da je tamo bio. Damir sve dokumentira fotoaparatom.**

U travnju 2003. godine TDF izvodi *Ne ja ili Orijentacijsko hodanje*¹¹ koji je uz sebe nosio oznaku "performativna igra". Izveden je u Teatru EXIT kao dio programa prvog Queer Festivala i bio je svojevrsni nastavak performansa *Ne ja*, čiji se snimak i koristio u samoj izvedbi. Kao performativna igra on je u sebi sadržavao i ono spontano i namjerno i represivno i oslobađajuće, a ovisio je prven-

stveno o gledateljevu pristajanju na sudjelovanje. Gledatelj je postao igrač koji je prije ulaska na scenu dobio pravila igre i putokaz kojim se tijekom izvedbe kretao. Unutar igre na sceni zadržavao se na pojedinim punktovima. Svaki punkt od njega je očekivao određeni angažman, a cjelina punktova davala mu je interpretacijsku slobodu. Fragmente je naknadno povezivao u cjelinu, a na njegovu interpretaciju utjecao je i redosljed kojim je prolazio punktove. Svaka igra trajala je pola sata, a u svakoj igri moglo je sudjelovati devet gledatelja, tako da se ona izvodila šest puta, jedna za drugom. Punktovi na kojima se gledatelj zadržavao problematizirali su pitanje formiranja identiteta, a samo se na dva punkta gledatelj susretao s izvođačima. Oni su bili smješteni u dvije zatvorene komore, gledatelj ih je gledao kroz nekoliko za to predviđenih otvora, kroz koje im je davao određene izvedbene zadatke, izravno utječući na njihovu izvedbu. Tijekom izvedbe osigurava nas policija, jer su organizatori festivala upozoreni da je cijeli kontekst rizičan. *Ali ne događa se ni jedan incident. Ne ja ili orijentacijsko hodanje izvodimo još jedanput u današnjem Kazalištu Knapp, bez policijskog čuvanja.*

U sklopu festivala *Karantena* u kolovozu 2003. godine u Dubrovniku izveden je svojevrsni nastavak porečkog performansa koji dobiva naziv *Transsubjektiviteti varijacije meditacija 2. dio*.¹² Prostor izvedbe podijeljen je na tri dijela. Središnji ogradeni dio ispunjen je malenim kamenim oblicima i konopima s kojih vise ispisani papiri. Ostala dva dijela koriste pronađeni prostor, Anica izvodi na kamenim stubama, a nasuprot nje Ivana ispred kamenog zida s otvorom u obliku željeznih vrata kroz koja se vidi more. U prvom dijelu performansa njihove su izvedbe odvojene, dok se u drugom spajaju upravo u središnjem prostoru, unutar kojeg gledatelji dobivaju priliku da na izvođačka tijela ispisuju vlastite asocijacije viđenog. U festivalskoj knjižici organizatori ga opisuju na ovaj način: "... performans Anice Tomić i Theatre des Femmes kroz trostruku interakciju zahtijeva pažnju i mentalnu participaciju promatrača, odbacuju ideju nepromjenjivog i unikatnog umjetničkog proizvoda, i traže alternative ne samo ograničenom prostoru umjetničkih galerija, već i linearnom, autoritativnom, logičkom i statičkom "muškom" modelu, kojem suprotstavlja oralno, fluktuirajuće, asocijativ-

Transsubjektiviteti ili varijacije meditacija, Bjelovar

no, 'žensko'. Performans stvara paralelne svjetove meditacija i zadržavanja trenutka sadašnjosti i to: 'stvarnu sadašnjost' (žena u meditativnoj situaciji iznosi svoje asocijativne misli), potom 'reproduciranu sadašnjost' (performerica koja izvodi misli žene) te 'primljenu sadašnjost' (gledateljice koje doživljavaju prvotnu misao na temelju tijela performerice)..."

Performans *Transsubjektiviteti ili varijacije meditacija 2.* dio ujedno je i posljednji performans TDF-a. Anica i ja u tom trenutku završavamo prvu godinu na Akademiji dramske umjetnosti te uskoro počinjemo raditi u kazalištima kao redateljica i kao dramaturginja. Prestanak postojanja TDF-a dogodio se bezbolno i posve prirodno. U svojoj misli on na neki način postoji i danas, prije svega u posvećenosti i odgovornosti prema onome što radimo. Uvjeti su se promijenili, ali misao i namjera ostale su iste. Za mene osobno njegovo je značenje dvostruko. S jedne strane izvođačko me iskustvo usmjerilo prema mom istinskom interesu – dramaturgiji, jednako kao što je omogućilo i prvu fazu umjetničkog sazrijevanja. S druge strane, Aničina i moja današnja suradnja ne bi bila moguća bez kratke povijesti TDF-a. Kroz nju smo prije svega postale i ostale najbolje prijateljice, prepoznale smo se kao ljudi. Upravo na temelju tog prepoznavanja danas nastaju svi naši projekti.

¹ Igraju: Anica Tomić, Tihana Šuput Valent, Petra Mateljan, Mirna Adamović, Dunja Dawidowsky, Sašenjka Karadole, Sandra Dupko, Monika Kovačić.

² "U svakom detalju promišljena predstava već od samog naslova najavljuje reaktualizaciju tekstualnog predloška (...) oživljavanje *Malog princa* počinje prije kazališne postave, trenutkom kada se učenica Anica Tomić odlučila pročitati Exuperijevu prozu ne više kao bajku, već kao egzistencijalističku dramu koja postavlja životno, pa odatle i u dramskom smislu relevantna pitanja" (Sibila Petlevski); "Jedna od najboljih predstava ovogodišnjeg susreta dogodila se već prvog dana susreta. (...) Ova predstava je vrlo dobro osmišljena, dramaturški jasna s nevjerojatno preciznim vođenjem glumaca tj. glumica pošto su sve članice ansambla učenice, kao i njihova voditeljica. (...) Ovo je prave malo kazališno čudo"

(Petar Veček); "Predstava je jedan mali dragulj ovogodišnjeg SKAZ-a" (Helena Buljan). Sve kritike objavljene su u *Izješću o programu 21. susreta kazališnih amatera 14.-25. 4. 1997. godine.*

³ Izvođačice su Anica Tomić, Sonja Desnica i Maja Kovačić.
⁴ Zemlja je mala ko Anina glava, puna je šala i raznih budala. Ona je spremna na razne gubitke, ali ne i na ratne bitke. Plavo joj nebo, zelena joj trava, od vike na zemlji boli je glava. Tišinu voli ko pametna glava. Zvijezde joj djeca, mjesec joj muž. Luda ta zemlja ko pospani puž. Zemlja je lijepa, ona je dama, Ona je naša dragocjena mama.
 (stihovi: Anica Tomić, 8 godina)

⁵ Da li da diplomiram?
 Dragi gospodine uredniče, što vi mislite, da li da diplomiram? Da li je po vašem mišljenju pametno da to učinim u ovom trenutku? Ne bih htela diplomirati, a da vas prethodno ne pitam. Možda ne raspoložete sa dovoljno podatka o mom slučaju da biste mi dali točan odgovor. Pa evo nekih: Veoma dobra sam studentica. Roditelji su mi skromnog materijalnog stanja, a imam brata i sestru. Otac je želio da ja kao najstarija studiram, pa je razumljivo da jedva čeka moju diplomu, a ja pitam sebe i Vas da li ću se prevariti ako diplomiram? Naime, od kada sam počela studirati moj standard se popravio: dobila sam studentski dom, bonove za hranu, povlastice za vožnju, jeftinije karte za pozorište... I sad ako diplomiram sve ću to izgubiti i morat ću na burzu, jer za moju struku treba veza za zapošljavanje. Pa eto, Vas pitam što da činim? Da li da diplomiram i izgubim sve povlastice i sedim kući bez posla ili da se još malo vozim, jedem, grijem bez diplome. Molim da mi odgovorite, jer za mene je ovo pitanje života i smrti! Srdana Gojenović, apsolvantica Stomatološkog fakulteta u Beogradu.

⁶ Izvođačice su Anica Tomić, Vanja Jambrović, Ivana Marinković, Ana Brnardić, Tanja, Lana Bičanić, Jelena Kovačić, te Tanja, Ivana i Nikolina čijih se prezimena danas, nažalost, više ne sjećam.

⁷ Izvođači su Anica Tomić, Lana Bičanić, Jelena Kovačić, Marjan Mihalđinec, Vjeran Vukašinić / Maksimilijan Ružinski, Ante Jelušić.

⁸ Izvođačice su Anica Tomić, Ana Brnardić, Lana Bičanić, Ivana Marinković, Marta Cerovečki, Marijana Mijatović, Kristina Tomić, Sanela Kardašević, Jelena Kovačić, te Tanja, Ivana i Nikolina čijih se prezimena danas, nažalost, više ne sjećam.

⁹ Izvođačica je Anica Tomić, a animatorice Vanja Jambrović i Jelena Kovačić.

¹⁰ Izvođačice su Anica Tomić, Kristina Tomić, Vanja Jambrović, Katarina Kolega i Jelena Kovačić.

¹¹ Izvođači su Anica Tomić i Luka Dragić, a kontrolori igre Petra Radin i Jelena Kovačić.

¹² Izvođačice su Anica Tomić, Ivana Roščić, Mirta Puhovski, Jelena Kovačić.